

E. F. BURIAN:

ČERNOŠSKÉ TANCE

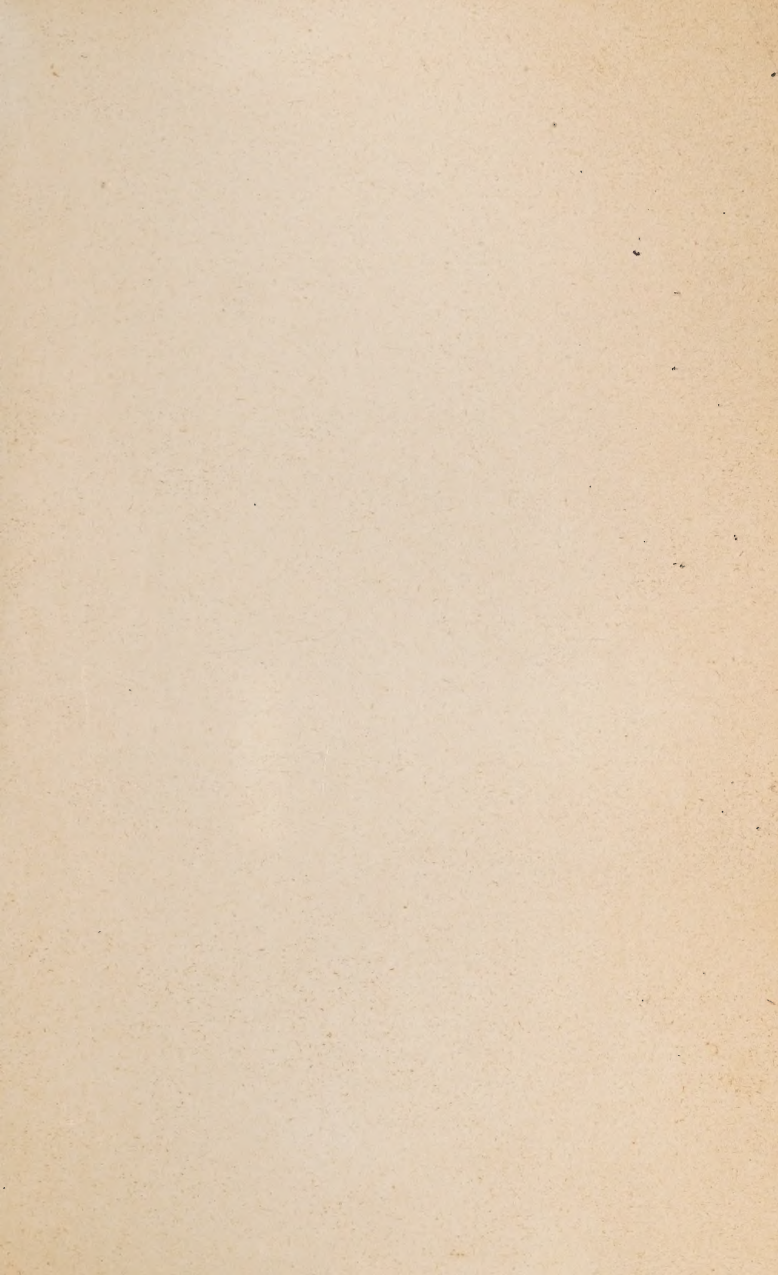
Obrazová knihovna, sv. 1.

ODEON

1929

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Getty Research Institute

e. f. burian:

černošské
tance

obrazová knihovna
sv. 1
odeon
praha 1929

E. F. Burian: ČERNOŠSKÉ TANCE. Vyšlo jako
1. svazek obrazové knihovny ReDu za redakce K. Tei-
geho v nakladatelství Odeon, Jan Fromek, Praha III.,
Chotkova 11. Tiskla knihtiskárna Jar. Hoffmanna,
Praha-Karlín. Štočky B. Pejša, České Budějovice.

Leden 1929

Drahnou část dějin tanečního umění zaujímají černoši svými rytmickými tanci. Naše století se učí teprve poznávat tuto rituální kulturu a přejímá ji mnohdy bezvýhradně do svého společenského i uměleckého programu. Vyhrabává zetlelé zbytky primitivních počátků, obhazuje před přemrštěnými moralisty zdánlivou »nemorálnost« černošských tanečních kroků a konečně vítá nadšeně každý kulturní projev současných negroamerických výhonků staré černošské tradice.

Historie negerských tanců počíná v mateřské Africe. Tam po prvé zazněl dutý buben jako výzva k tanci nahého, chvějícího se břicha černošky. Tam také musíme hledati prvky dnešního tance »*Chocolate Kiddies*« a rafinované hry svalů *Josefíny Bakerové*.

Africký negr žil po dlouhá staletí jenom svému typickému umění, které začínalo i končilo rituálním tancem. Rozený rytmus těla ohrázel se ve všem jeho počínání. Kresby, kterými ozdobil své chyše, kreslil v tanečním rytmu. Vpád bělochů do afrických pustin zaznamenává černošský umělec tanečním krokem. Na

mnohých chatách tančí hlavatá kresba bělocha s puškou, obrácenou chagalovsky hlavní k uchu. Ústa otevřena v širokém řevu vyprávějí o hnusném rytmu otroctví. Ba i mrtvý černocho spíše tančí než bezvládně leží v kresbách starých negrů. *) Masky, které se dnes často přičítají *výtvarnosti* negrů, jsou především výrazem černochova šestého smyslu: tance. Jejich rytmus v bohatém vypracování, jejich *tancující barva*, dynamika několikerých vlnitých obočí a vypoulené oči. Známe masky, plné vlajících pštrosích per nebo rostlinných chlupů, masky, které rytmicky klapou nebo zívají, masky, které lze natáhnouti nebo svraštiti atd. Pohyb a jen pohyb. A černošský oděv? Tvrditi o afrických černoších, že se neoblékají, protože je jim horko, je nesmysl. Černocho pozoruje své tělo. Černošky s visutými nadry nebo zrudný černocho s pěstěným pohlavím nejsou jen smyslným párkem, který bychom mohli srovnávat s hovězím dobyt看em, jako to činí s oblibou evropská vědecká propaganda. Studium černochova těla již dávno dokázalo, že bělošské měřítko denervovaných gourmandů je nemístné. Celá stavba černochoových svalů je schopna přijmouti vše, co hýří pohybem a rytmem. Zkoušky negerské citlivosti ukázaly, že je možno někdy i pouhopouhým šelestem papíru nebo listí vzbudit v černochovi potřebný, pohybově-rytmický pendant. Na to již dnes

*) Viz film »Černé plemeno«.

nemusíme jezdit do Afriky, abychom se utvrdili z nevědomé lži. Vždyť po chicagských nebo harleemských ulicích chodí dosti černochů dostatečně pudově nervosních, aby nám potvrdili naši teorii. Tedy oblek je negrům zbytečnou přítěží k jejich jedinečnému účelu: k životu v pohybu. Tam, kde běře na sebe černoch nebo černoška něco, co by se mohlo zdáti oblekem, je to opět buďto chřestící korál nebo vlající hadr. Banány Jos. Bakerové nejsou jenom »rozkošné« pro Francouze, ale navýsost tradiční. Jejich kývavá ztrnulost, dynamická tuhost vyrovná se mnohému »stylu« tančícího primitiva.

Podrobnou analýsu negerských tanců začínáme nástroji, které jsou s to, aby nás připravily k správnému vnímání negerské taneční kultury. Černošská hudba k tanci je nadevše ostatní zajímavá. Hodnotou se jí může vyrovnati snad již jen indické nebo čínské mluvené drama. Je to dokonalý kulturní výraz, na kterém se nedá již nic kulturisovat. Lze ho snad jen převzít, jako to učinil jazz, ale nic víc. Černošská hudba k tanci nebyla by vůbec bez negerské pudové tanečnosti možná. Černochovo tělo se bouří proti nehybnosti, bije kolem sebe a do všeho v jakési epileptické křeči, až konečně nalézá minimální stálost ve svém projevu, a tu opakuje do věčnosti jako by se jí nemohl nasytit, jako by ji mohl ztratit, kdyby ji řádně nevstřebal. Četní černoši přešlapují na místě jako o zá-

vod za nejdůležitější otázkou svého života. Dupají do země a rytmus jejich dypotu zvyšuje rytmus jejich tance. Hudba stíhá tanec a naopak. Hudba a tanec se slučují v dokonalou jednotu. Černoch, snad náhodou, se uhodí při tanci do břicha. Jeho rytmický pud nutí ho k opakování. Tleskne po druhé, po třetí, bouchá se do nateklého pupku, až klesá vysílen do písku, a tu jeho pád odpovídá druhému, třetímu a dalšímu, do nekonečna. Černoch prostě nedovede pohnout hlavou bez klapotu zubů nebo praskání páteře. Ztvárnění těchto primitivních hudebních prvků nalézáme potom dále již jenom ve variacích: Hudebník sedne na zem. Ztuhlá kolena zarazí do písku a přes ně napne zvířecí kůži. A tluče o překot, jako by chtěl vyhrát celý svět. Sehne se až ke kůži, přissaje se rty a prská, mručí a tvoří nejzvláštnější variace primitivního zvuku. Tedy neblaseovaný »ouškový« houslista, nýbrž *tanečník*, který své pohybové schopnosti *využívá ke zvuku*. Zajímavým objektem jsou tak zv. příležitostné nástroje: Černoši se vždy snažili o přesný soulad pohybu se zvukem a nástroji. Bubny s ještěrcí a hadí kůží inspirovaly je k tanečnímu plazení, které s obdivuhodnou mrštností prováděli tak, že klouzali po prsou a po kolenou, a rukama se přissávali k zemi, jako by se brouzdali divokými travinami svých pralesů. Dřevěný buben napřímil černocho, takže jeho tanec se podobal pohyblivému dřevěnému kůlu. Jeho svaly

se krčily a vymršťovaly jako staré vrásčité suky a ruce mávaly jako šelestivé větve. Nam-Namové jsou příkladem nejvytrvalejší hudebně-taneční vášně. Protančí celé noci bez jídla a bez pití až do úplného vysílení. U nich se také shledáváme s primitivními náznaky budoucích černošských kabaretierů a revuálních komiků. Jsou mezi nimi již praví umělci zvuku a tance, kteří pro výdělek předvádějí celému kmenu své nejvybranější »kousky«, o nichž dobře vědí, že je nebudou dvakrát opakovati při známé účelivosti negrů.

Nejzajímavějším nástrojem taneční negerské hudby je *marimba*. Je to nástroj Marutsů, Balundů, Hotentotů a Mašonů. Nalézáme jej mezi Mandingy a Sara-koly, na francouzském Kongu a v Západní Africe. Povstává z 12 i více kalebas, laděných do několika tonin.

Černoši hrají na marimbu doslova tanečně. Pro značnou rozměrnost nástroje jsou nuceni poskakovat, aby obsáhli rozsah. Hráč na marimbu by měl býti filmován, aby bylo možno rozpoznat důmyslné variace poskoků, výkrutů rukou a pokyvu hlavy. Nejzajímavější je orchestr z marimb. Mnohdy i dvacet hráčů sdružuje se ve společné hře, v hudebním tanci.

Vlastní tance afrických černochoů dělí se na *řadové* = *horizontální a sólové* (nebo duetové) = *vertikální*. Řadové tance jsou obyčejně slavnostním, většinou náboženským nebo válečným projevem

kmene. U některých kmenů jsou to ženy, které se sdružují v řady a provádějí monotonní rytmické figury buďto v kruhu nebo v jednosměrných řadách. Jsou primitivním náznakem současných girls, které od nich převzaly devadesát procent svého stylu. U mnohých vesnic tančí řadové tance opět muži a ženy zasahují pouze jako pasivní element, buďto přihráváním nebo zpestřováním řad periodickým zásahem do tance. Mnohdy tančí ženy i muži pospolu, a to hlavně tam, kde spolupůsobí erotický element. Pak tančí ženy i muži v husté, k sobě přimknuté řadě, takže skoro každý záchvív mužského těla je opětován ženským. Tímto tancem přecházíme do *druhových tanců*, za příležitostných slavností, mezi něž patří jak duetové, tak sólové tance. Sólové tance provádí obyčejně vesnický doktor nebo kouzelník, jsa ověšen fantastickými cetkami a okrášlen maskou. Po takovém sólovém tanci následuje skoro vždy slavnostní tanec řadový, tančený podle toho, »čemu« tančil kouzelník. Tak známe mnohé tance popravní, krvavé tance válečné, které se málokdy odbudou bez poranění tanečníků, protože jsou tančeny se zbraněmi; tance lásky, navýsost smyslné tance, proti nimž staré tance na oslavu Bakcha jsou nevinnou hříčkou dětí; tance dospělosti chlapců, ve které se chlapci podrobují ošklivé obřízce a negři hrají a tancují, aby přehlušili jejich nářek atd. Mnohé řadové i duetové tance mají svůj pořádek

jako většina evropských tanců národních. Tak národní tanec Mabundů »Kiši« je tančen muži po dvou, z nichž jeden vždy představuje ženu. Mladí černoši, kteří je v kruhu obklopují, vstupují po jednom, po dvou do kola a tančí vrtivými pohyby. Tanec dvou sólistů v »Kiši« je znázorněním pohlavního aktu v nejděvějších odstínech. Natahují se na zem, rychle padají jeden přes druhého a opření o ruce a špičky nohou vlnivými povlovnými pohyby trou svá těla o sebe, až konečně volně klesají, aby opět vyrazili proti sobě s rytmickým třesením hlavy. Tanec »Bambula« je dokonalým tancem svalů. Nohy v něm vykonávají nadlidskou vibraci, o jejíž rychlosti si Evropan mohl stěží učiniti představu, dokud ji nezachytil zpomaleným filmem. A všechny tance, ať duetové nebo sólové, ať příležitostné řadové, jsou tančeny *těsně při zemi*. Přízemnost černošského tance je nejcharakterističtější jeho složkou. Naše tanečnice podle černošské taneční morálky *netančí*, nýbrž poletují. Černoch dokáže tančit pouhým chodidlem v nejjemnějších odstínech, zatím co hlavou sotva znatelně pohybuje. Při povrchním pohledu se vám zdá, že se vůbec nepohybuje. Jeho svaly jsou tak vyrovnány, že nepotřebuje ke svému tanečnímu projevu pomůcek v podobě evropsky klasického skoku nebo zákrutu. Země ho přitahuje tak, že často klesá a přiléhá k ní v extasi jakéhosi přízemního náboženství, že se vám zdá,

jakoby se zajídal do země. I ve smyslných tancích je černochovi přednější země, než žena. Provádí v písku nejrůznější projevy lásky, aniž by pohlédl na svou družku, která tančí totéž nedaleko něho. Teprve potom, když tento tanec končí pohlavním aktem, opouští zemi, aby se zabýval svou partnerkou. Zatím jako by ostatní černoši zemi odškodňovali za zrádnost svého druhu, poklesají k zemi a hladí ji svými tanečními pobyhy jako věční milenci. Přízemní tanec je tedy také hlavní překážkou bělochů, chtějí-li se naučit »po černošku« tančit. Jejich nohy se ustavičně odlepují od podlahy a jejich tanec ztrácí tím všechny rytmický půvab. Důkazem byl charleston: Černý kluk z harleemských ulic zatančil ho lépe než diplomovaný světový taneční mistr.

Otrokářství rozšířilo africkou primitivnost po celém t. zv. civilisovaném světě. Hlavně Amerika stala se svým největším odběrem otroků druhou vlastí negerského umění. V Americe dožívá se africký primitiv svého uplatnění a své duchovní nadvlády v tanci i hudbě. Dravost hudebně-tanečního pudu ovládne brzo americký umělecký život tak, že konečně Američané vytrubují do světa, že našli spásu moderní kultury: jazz a moderní tance. Vše to však nepovstalo jinak, než duševním smíšením ras, vpádem negerského temperamentu do musické negramotnosti anglosasů.

Prvého vítězství amerického a potom světového dožívají se negro-americké *blues*. Svou hudebnost nemohli totiž černí plantážní otroci nijak jinak vyjádřit, než večerním zpěvem po práci a konečně tancem po krčmách a špinavých doupatech, vymezených jim »kulturou« pro obývání. Blues vznikly z večerních nálad plantážních otroků. Odtud jejich jméno: blues = modrá nálada, česky: zasmušilá nálada. Nebyly přímo tanečním zpěvem, ačkoliv v nich černocho po prvé organisoval svoje nezvládnuté primitivní rytmy. Své blues doprovázel černocho kýváním celého těla, monotonním tancem ubožáka, který v něm hledá útěchu za celodenní dřinu. Mimo blues zpívali černoši ještě pod komandem misionářů duchovní písně. Ale Oremus se nenaučili. Přizpůsobili si všechny svaté do svého rytmu a tančili na oslavu jejich staré přízemní tance, prodchnuté stejnou primitivností jako smilné nebo válečné tance Mabundů nebo Ňam-Ňamů. Z biblických postav si nejvíce oblíbili Mojžíše, kterému věnovali celé spousty svých zpěvů. Nikdo by nevěřil, že za to, že může tančit v baru slow-fox nebo blues, vděčí mnohým »spirituals« s textem, opěvujícím některou historii ze Starého Zákona. Mojžíš byl spása Israele, Mojžíš vyvede i černocho z moderního Egypta:

»Když v Egyptě byl Israel,
Propušt hned můj lid.

Byl týrán, že to nezdržel,
Propuť hned můj lid.
Jdi, Mojžíši, dolů v zem egyptskou,
Starému Faraonovi
řekni: »Pust můj lid.«*)

Američtí černoši ovlivňují evropskou tradici tradicí africkou. Nevěřili bigotním zpěvům římských patriarchů. Roztančili sv. Petra s Mojžíšem a Marií bez bázně, že se budou rouhat. Uměli tančit v Africe svým bohům, tančili křesťanskému Bohu bez bázně a v největší extasi. Až potud se však o nich v civilisovaném světě málo vědělo. Tančily se valčíky a polky a zpívaly »písň o nevěrné lásce pro mládence a panny«. Až konečně válka vzrušila touhu po novém, temperamentnějším a rytmičtějším životě. Černoši zvítězili. Šlo to rychle za sebou: »rag-time«, »cake-walk«, všechny »stepy«, »shimmy«, »tango«, »blues« a »charleston«. Moralisté se nestačili pohoršovati. Kohosi na Broadway napadlo, aby si zašel do černošské čtvrti podívat se na tance. Anglosasové kopírují Jasba**) ve »svém« jazzu a hrají revue s černými hvězdami. Roku 1922 v městě Charlestonu ve Spojených státech uvádějí Cecil Mack a Simmy Johnson svoji sensační revui »*Running wild*«. Černoši zde zapomínají na svoje stoleté utrpení otroků a tvoří sobě

*) Překlad Aloyse Skoumala.

**) Jasbo Brown, zakladatel jazzu.

ilusi mateřské Afriky kulisou i tancem. Zpívají, bubnují, řvou a tančí. Jejich pekelný rámus přehlušuje brzo všechny i ty nejhlasitější námitky. Amerika hýří, Amerika vydělává. Noví otroci nových plantáží. Dva celé soubory jedou do Evropy. Jsou to: »Chocolate Kiddies« a »Black People«. Paříž jása nad Josefinou Bakerovou a nad Hoffmann-Girls, při jejichž tanci asi sotva tuší, že hledí na zkýčářený vysoký kumšt starých afrických negrů. Stačilo by odhodit historické kontury Folies-Bergère, abychom se alespoň o krok přiblížili ideálu rytmovaného těla. Úspěch nahoty Josefiny Bakerové spočívá více ve zřejmé »nahotě uměleckého projevu«, než ve vzbuzování pohlavních představ. Girls již umí mnohé napodobit, ba mnozí evropští tanečníci dokáží již dosti variací, které se africkým a negro-americkým variacím alespoň podobají, ale k naprostému zvládnutí negerského tance nestačí ani ten nejtalentovanější bělošský rytmik, protože mu chybí k tomu pudová spirituálnost. Těm, kteří mluví o negerském tanci s despektem, stačí říci: Tančete při šelestu vzduchu nebo bublání vody ve varu! Budete rudí v tváři od námahy a vaše kůže bude nehybná jako tvář mrtvého.

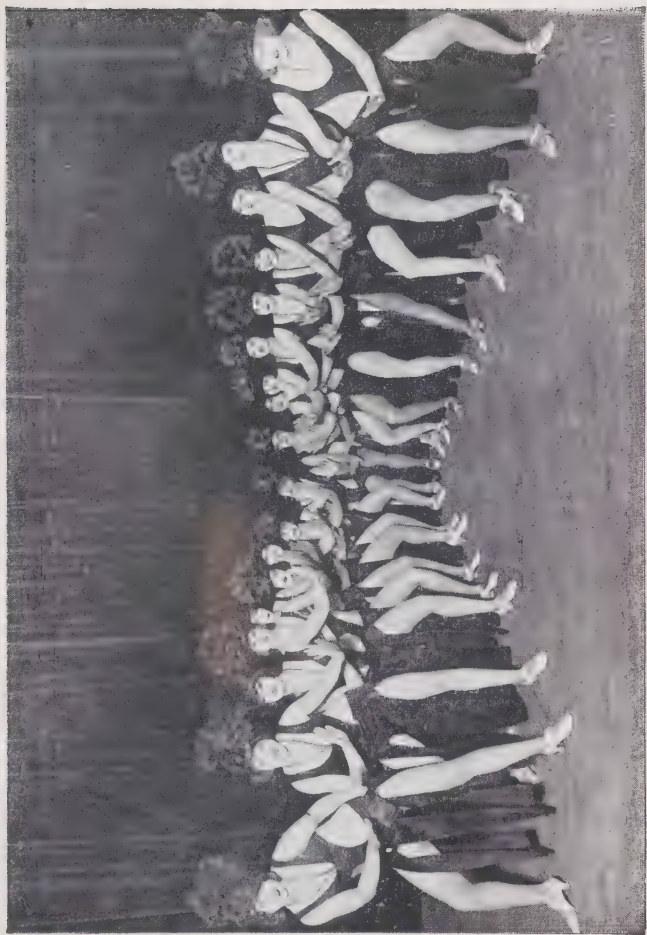

SEZNAM VYOBRAZENÍ:

- 1 Detail rytmu černošky při tanci.
- 2 Hráči na marimby.
- 3— 6 Černošské taneční masky.
- 7—10 Rituelní tance při bubnu.
- 11 Kruhový tanec.
- 12 Kruhový tanec lásky.
- 13—16 Válečné tance.
- 17—18 Tance lásky.
- 19—20 Tance a masky černošských hochů při obřízce.
- 21—26 Horizontální tance černochoů a girls.
- 27 Taneční osma Josefiny Bakerové.
- 28—34 Černošské prvky kabaretů a revue.

SPECIAL 90-B
15912

